

knjižna drama je ta spis le senca . . . Živo pa si predstavljam, da more v blesku glediške iluzije učinkovati prav mogočno, pa le pri izborni, celo razkošni predstavi, s pomočjo vseh teatralnih efektov, kar jih premore moderna tehnika, in pri oduševljeni igri vseh oseb, zlasti naslovne vloge in Angelije, devete snahe majke Jugovičev. Pesnik namreč uporablja skrajno napete prizore, pa tudi nadnaravne, čudesne sile, morda še preveč; a to mu moramo priznati: z veliko dramatsko rutino. Skoraj bi izrekel sodbo, da ni v nobenem jugoslovanskem dramatskem spisu toliko „dramatike“ kakor v tem. Človeško čustvo, človeška beseda, čini — človeški in nadčloveški —, priroda in nadpriroda — vse se druži v proslavo nadčloveškega heroizma majke Jugovičev in ž njo v proslavo herojske smrti za domovino. V ozadju pa se vrši tragedija svetovnega pomena: junaška smrt srbskih vojščakov na Kosovem polju.

Napetost v dejanju leži baš v tem, da se pred našimi očmi vrše dogodki v Jugovi hiši, a da vsi vemo, da se istočasno bije boj za življenje in svobodo in državo; kakor v duševnem zrcalu vidimo, kaj se vrši na bojnem polju, in se gibljemo med upom in obupom; razvoj je tem bolj pretresljiv, ker stoji pred nami mati deveterih Jugovičev, ki so z očetom šli vsi v boj, z deveterimi snahami: poraz v bitki pomeni zanje izgubo vsega, vsega! Pesnik je že tu porabil kontrast med staro majko iz njenimi spartanskimi nazori in med ljubečimi mladimi soprogami mladih Jugovičev. Stara majka pravi:

„I Jug Bogdan (t. j. njen mož) i devet Jugovića
i još devet da ih opet rodim,
svi do zadnjeg roda nam i vjere
nek' se biju slavu nam berući
il' nek' umru nebo gledajući!“

Mlade žene pa mislijo na svojo ljubezen, na svoje otroke, na udobnost življenja, celo razpro se in spričkajo med seboj v takem položaju! Naravnost odurno pa je neusmiljeno igranje z ranjenim gavranom in bučni smeh snah ob — mukah uboge živali je skrajno neprijeten. Ta prizor je vsekakor treba preurediti; v smeh se le naj pripravijo snahe, a s primernim sredstvom. — Zato je pa mati dosledna v svojih nazorih: vest za vestjo prihaja o nesrečni bitki, o smrti moža in sinov; le eden je ušel in vabi zdaj mater in snahe, naj hitro pobegnejo . . . Oklene se ga njegova mlada žena (Angelija), vsa srečna, da se je vsaj njen ljubi vrnil; tu se oglasi mati! Z neizprosnimi besedami pokaže ubežniku, da njegovo mesto ni pri ženi, ampak v boju, tam, kjer je padel oče in osem njegovih bratov; on naj zdaj nosi Jugovičevo zastavo. Sina zgrabijo njene besede; svojo ženo zabode, sam se vrne na bojno polje in umre junaški. V tretjem spevu (delo je razdeljeno v tri speve), ki nas popelje na Kosovo polje in je poln čudesnih dogodkov, išče in najde majka tudi tega sina kot mrtvega junaka, še z zastavo v roki. S tem je tudi majkina zemeljska pot končana.

V podstavo služijo dramati srbske narodne pesmi o Kosovem, ki so tuintam doslovno posnete.

Dr. Jos. Tomišek.

Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena. Na svijet izdaje Jugoslavenska Akademija znanosti i umjetnosti. Knjiga XII. svezak 1. (U Zagrebu 1907, urednik dr. D. Beranić.) — Dasi do Pejačevića bana vlada ni niti z vinarjem podpirala zagrebške akademije, ker le-ta ni hotela prodati Khuenu svojih vzorov, je vendarle verno izvrševala svojo zadačo in zasnovala med drugim tudi ta-le Zbornik,

ki mu teče, evo, sedaj že XII. knjiga. Po izbornem navodilu, ki ga je sestavil dr. Radić, so vsestranski opisani mnogi hrvatsko-srbski kraji in bi se opisovanje raztegnilo tudi na slovenske dežele, ko bi podjetje našlo pri nas primerno agilnega zastopnika in organizatorja. V pričujočem zvezku je začel tajnik „Društva hrvatskih profesorjev“ prof. Vatroslav Božić priobčevati opis kajkavskega sela Prigorja (že sedaj obsega spis 86 tiskanih strani, a pride še nadaljevanje) v narečju prigorskem; navaja tu vse vasi v okraju, opisuje zrak in vreme, rastlinstvo, živalstvo, telesni ustroj naroda, hišo in dvorišče (jezik je že prej očrtal v „Radu“), hrano in posodo, obleko, nakit in česanje in leke; popis je ilustriran z več slikami. „Zbornik“ pa ne priobčuje le opisovalnega gradiva, temveč tudi razprave; v tem zvezku je objavil češki profesor dr. Dj. Polívka obširno razpravo o pripovedki iz „1001noči“, „Ali-Baba in štirideset razbojnikov“, ki ima vzporednice po vsej Evropi (tudi hrv.-slovensko iz okolice varaždinske) in izven nje, ki pa so se ž njo evropski narodi seznanili primeroma pozno, jedva pred polovico XVIII. veka. — Za narod, ki je pred vekom zbudil pozornost sveta z množino svoje poezije, je značilno poročilo Ivana Zovka o „Ašikovanju (ljubkovanju) u Herceg-Bosni“. „Ašikuje momče (fantič) i djevojče — bez promjene tri godine dana“ — govoreč si žarke in bujne besede. „Osobito ako sta malo nadarjena, ju je prava milota skrivaj slušati, kako si samozavestno sujeta svoje pesniške in retorske pobude...“ Pri ljubkovanju je vrlo znatna stvar srok: drug mora drugemu po mogočnosti odgovarjati v sroku (rimi), tako da se često njuni razgovori vrste kakor stih; opomniti je treba, da skoro vsak zaljubljeni par, ako le malo nadarjen, sam plete svoje osobite razgovore po svojih prilikah; na pr.

On: Dobar večer, srce drago!

Ona: Dao Bog dobro, moje blago!

On: Kako si mi? Šta mi radiš?

Ona: Što te nema, što me jadiš?

—: — — — — — — — — — —

Dr. Fr. Ilešič.

Ljetopis Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1906.

Dr. M. Maurović poroča o svojem delu v Zadru, ko je zbiral gradivo za izdajanje starih dalmatinskih statutov. Zanimivo je tudi izvestje dr. Karla Horvata o njegovem delu v rimskih arhivih, zlasti v vatikanskem; tu je popisal važno poročilo Ivana Kobenzela, svetnika nadvojvode Ferdinanda od 1592—1594, o turških navalih, o deželnih zborih v dednih deželah, o važnosti Hrvatske za obstanek Italije itd. Jugoslavenska Akademija je ta važni zgodovinski spomenik sprejela za svoje publikacije. Razen tega je nabral mnogo „Prilogov za zgodovino hrvatsko v XVI. in VII. veku“. Dr. Horvat opozarja, naj po zgledu drugih akademij tudi Jugoslavenska Akademija ustanovi v Rimu svoj institut. — Kamila Lucerna objavlja kot nekrolog obširen životopis političarja, narodnega „pedagoga“ in dramatičarja Matije Bana, Dubrovčana, ki je dolgo živel v Belgradu in v Turčiji, pa leta 1848. opravil znamenito diplomatsko pot v Karlovce k patrijarhu Rajačiću, odtod k banu Jelačiću v Zagreb in k vladiki Njegošu na Cetinje, da bi izvedel sporazumljenje teh treh narodnih centrov med seboj in z Belgradom; sodeloval je pri pripravah za obči vstanek Slovanov v Turški. Njegova drama „Mejrina“ je začetek narodnega dramskega srbohrvatskega reportoarja in je na polju dramatike isto, kar je Čengićaga v epiki in kar so pesmi Branka Radičevića v liriki. Poleg Banovega nekrologa je v Letopisu še nekrolog srbskega zgodovinarja Ilariona Ruvarca in bolgarskega zgodovinarja Marina Drinova.

Dr. Fr. Ilešič.